

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION
NOVEMBER 2018

**SESOTHO PUO YA PELE YA TLATSETSO: PAMPIRI YA I
SESOTHO FIRST ADDITIONAL LANGUAGE: PAPER I**

MARKING GUIDELINES

Nako: Dihora tse 2½

Matshwao: 100

These marking guidelines are prepared for use by examiners and sub-examiners, all of whom are required to attend a standardisation meeting to ensure that the guidelines are consistently interpreted and applied in the marking of candidates' scripts.

The IEB will not enter into any discussions or correspondence about any marking guidelines. It is acknowledged that there may be different views about some matters of emphasis or detail in the guidelines. It is also recognised that, without the benefit of attendance at a standardisation meeting, there may be different interpretations of the application of the marking guidelines.

KAROLO YA A TEKOKUTLWISISO

POTSO YA 1

- 1.1 (a) O hlalosa boahi bo tshwanang ho Maaforika Borwa ohle a nang le tokelo ya ho dula le ho phela naheng ena. ✓✓ (2)
- (b) Maemo a bophelo/ditokelo tsa bophelo. ✓ Ntlha e le nngwe. (1)
- (c) Ditshwanelo. ✓ (1)
- (d) Ho hlwekisa mabala le diphaposi tsa sekolo/diphaposi di hlwekile/ho ba leihlo la sekolo mabapi le bosenyi. ✓✓ (2)
- (e) Ditshebeletso tse kang ho fumantshwa motlakase, metsi, ho kgokolotsa matlakala le dikgwerekgwere, polokeho. Hape le ditshebeletso tse ding tseo baithuti ba tlang ho di ngola. ✓✓✓✓ (4)
- (f) Ee, hobane ha ho na sekolo se ka tswelang pele ntle le baithuti ba sa hlompheeng melao ya sekolo. ✓✓ (2)
- (g) Tjhe, hobane boahi bo matahantswe le boikarabello. ✓✓ (2)
- (h) Tjhe, hobane ke tshwanelo ya baahi ho lefella ditshebeletso tseo masepala a ba tlišetsang tsona. ✓✓ (2)
- (i) Moahi ha a na boikgethelo o tshwanetse ho ikobela molao. ✓ (1)
- (j) Ho lefella bana tjhelete ya sekolo/rekela bana diaparo/fa bana dijo/sheba dibuka tsa bana/etsa ka hohle hore bana ba thabile/jj. ✓✓ (2)
- (k) Kgafu ya mobu. ✓ (1)
- [20]**
- 1.2 (a) Panado. ✓ (1)
- (b) Mokedikedi le dipidisi tse hlafunwang. ✓✓ (2)
- (c) Ho hohela mmadi/moreki kapa ho hlakisa se bapatswang. Karabo e le nngwe feela. ✓ (2)
- (d) Bere/popi/setshwantsho sa lesea. ✓ (1)
- (e) Ho tliša bonnete ba hore kaha ngaka ya bana e kgetha Panado dihlahisweng tse ding, e a tshepahala, empa ke lewa la mmapatsi la ho hohela bareki. ✓✓ (2)
- (f) Tjhe, hobane mokedikedi ona o tsebahala ka mmala o motala le o mofubedu. ✓ (2)

[10]

30 matshwao

KAROLO YA B KAKARETISO/KGUTSUFATSO

POTSO YA 2

Keriti ya ho tshwaya Tema ya Kakaretso

Kgato	Phihlello	Tlhaloso ya Bokgoni
7	E babatsehang	Ha ho na diphoso; e kgutshwane e bile e toma; e bontsha kutlwisiso ya potso. Nehelano le tatellano ya dintlha e a babatseha mme o na le dintlha tsohle tsa bohlokwa.
6	E kgabane	Boholo ba dintlha tse ka hodimo di a hlahella mona le ha nehelano e se e hlwahlwa hakaalo (jwalo ka e ka hodimo).
5	E kgotsofatsang	E a utlwahala. E kgutswane le ha e se hakaalo; e kenyeleditse le dintlha tse sa hloka haleng. Nehelano e batla e kentse dintlha kaofela tsa bohlokwa.
4	E lekaneng	Dintlha tse jereng mehopolo ya sehlooho tse etsang 50% di a hlahella le ha dintlha tse ngata tseo e seng tsa bohlokwa di senya phethahalo ya tema. Nehelano ya dintlha tsa hae ha se e ntle hakaalo.
3	E mahareng	Momahano e a fokola; mantswe ha a sebediswa ka paballeho (a mangata tlolo). Ha ho tatellano e ntle ya dintlha nehelanong ya hae. Dintlha tsa hae di batla di lobokane di sa utlwahale hantle, mme dintlha tsa bohlokwa di a haella. Mona le mane ho na le puo e nang le dipha (diphoso) le ha dintlha tsa hae di mo beha mahareng.
2	E karolwana feela	Kutlwisiso le bokgoni ba ho ngola kakaretso ke tse haellang. O sebedisa puo e nang le diphoso haholo e bileng e sa utlwahaleng hantle. Boholo ba dintlha tsa hae ke tse tswileng lekoteng empa o na le bonyane ntlha e le nngwe e nepahetseng. O etsa boiteko bo itseng ba ho akaretisa ditaba tsena (ho araba potso) empa o fokollwa ke kutlwisiso ya se batlehang (potsong ena).
1	Ha ho phihlello	Ha a bontshe kutlwisiso ya se batlehang potsong ena. Dintlha tseo a nehelaneng ka tsona he se tse utlwisisehang. Ho bonahala bopaki ba hore moithuti o tsamaile a qotsa dintlha tse ding ho tswa temeng ya sethato jwalo ka ha di le jwalo, mme ho se le nyallano ya letho.

Mehlala ya dikarabo:

- Aforika Borwa e hlahella hantle ha ho buuwa ka ditokelo tsa botho.
- Ha se kaofela batho ba thabelang ditokelo tsena.
- Batho kaofela ho sa natse dilemo ba na le ditokelo.
- Tokelo tsa thuto di teng.
- Basebeletsi ba dumeletswe ho buisana le bahiri ha ba ipelaetsa ha ba sa kgotsofala.
- Mosenyi ha a tatelwe ho nkwa a le molato pele ho makgotla a dinyewe.
- Batshwarua ba na le ditokelo jwaloka dijo le tshwaro e ntle.

(Palo ya mantswe = 70)

Kgutsufatso e lokela ho tshwauwa ka tsela e latelang:

Mohlalobuwa o lokela ho ngola kakaretso/kgutsufatso ya hae ka sebopeho seo a laetswang ho e ngola ka sona. Kakaretso/Kgutsufatso e hlahisitsweng ka sebopeho se seng e tshwauwe.

Bahlalobuwa ba tlameha ho bontsha palo ya mantswe **ka nepo**.

Kabo ya matshwao:

- Matshwao a 10 dintlheng tse hlano. (matshwao a mabedi bakeng sa ntlha)
- Matshwao ohle: 10

Kabo ya matshwao a tshebediso ya puo ha mohlalobuwa a sebedisitse mantswe a hae:

- Dintlha tse nang le diphoso tsa mopeleto, puo le tshebediso e fosahetseng ya puo: kabo e be letshwao le le leng ntlheng ka nngwoeo.
- Dintlha tse 1–5 tse nepahetseng (tse se nang diphoso tse ka hodimo) ho sebedisitswe mantswe a mohlalobuwa: kabo e be matshwao a mabedi ntlha ka nngwe.

Palo ya mantswe:

- Batshwayi ba nnetefatse palo ya mantswe a sebedisitsweng ke bahlahlobuwa.
- Mohlahlobuwa a se hulelwe matshwao ha a sa bontsha palo ya mantswe kapa ha palo ya mantswe e sa nepahala.
- Ha mohlalobuwa a fetile/tlotse palo e lebelletsweng ya mantswe, motshwayi a bale ho fihlella qetellong ya polelo e le nngwe ka more palo ya mantswe a lebelletsweng.

Kabo ya matshwao a tshebediso ya puo ha mohlalobuwa a qotsitse dintlha di le jwalo ho tswa temeng:

- Ha a qotsitse dintlha tse 1–3 a abelwe letshwao le le leng la puo.
- Ha a qotsitse dintlha tse 4–5 a se abelwe matshwao a puo.

Palo ya mantswe:

- Batshwayi ba nnetefatse palo ya mantswe a sebedisitsweng ke bahlahlobuwa.
- Mohlahlobuwa a se hulelwe matshwao ha a sa bontsha palo ya mantswe kapa ha palo ya mantswe e sa nepahala.
- Ha mohlalobuwa a fetile/tlotse palo e lebelletsweng ya mantswe, motshwayi a bale ho fihlella qetellong ya polelo e le nngwe ka mora palo ya mantswe a lebelletsweng.

ELA HLOKO:

Mohlala wa palo ya mantswe:

	Polelo			Palo ya mantswe
SESOTHO	Ke	a	tsamaya	3

10 matshwao

KAROLO YA C DITHOTHOKISO

POTSO YA 3

- 3.1 (a) Phetapheto e tsepameng. ✓ (1)
- (b) Anastrofi, ho fa thothokiso sefutho/tiisa/hatella taba ya ho hapa ntlo. ✓✓ (2)
- (c) Phetapheto ya moelelo. ✓ (1)
- (d) Melathothokiso 9 le 10. ✓ (1)
- (e) Karaburetso ya pono. ✓ (1)
- (f) Sonete, e na le mela e 14. ✓✓ (2)
- (g) Tjhe, mela 12/13/14.
12 – Ha ke re lefu le a mo tshwanela,
13 – Teleko naheng eso e a mo lokela,
14 – Wabo morabe o lokelwa ho metswa. ✓✓ (2)
- [10]**
- 3.2 (a) Lebotsi. Ho mema mmadi ho mo thusa ho fumana hore ka hanong ho tswang?/Ho fanyeha mmadi./Ho imakatsa kaha karabo ya potso eo e fuparehile moleng o hlahlamang. ✓✓ (2)
- (b) Ke ya tokodiso, hobane sethothokisi se lokodisa diketsahalo tse mpe tsa Kgaeyane ka tlhahlamano. ✓✓ (2)
- (c) Phetapheto ya moelelo. Ho hatella/tiisa/bontsha puo e sa utlwahaleng ya kgaeyane. ✓✓ (2)
- (d) Tshwantshanyo. ✓ (1)
- (e) Jwala ke ntho e sa lokang hobane hang ha motho a ka kena ka setotswana ho bona o lebala botho/bonna ba hae hore o tshwanela ho hlokomela lelapa la hae. ✓✓ (2)
- (f) Pheteletso. ✓ (1)
- [10]**
- 3.3 (a) Pheteletso ✓ (1)
- (b) Sejura, ho fokotsa morethetho./Hatella taba ya lerato la batswadi le ho beha mantswe batswadi le kgorula boemong bo lekananang. ✓✓ (2)
- (c) Phetapheto ya moelelo, ho tiisa le ho hatella taba ya ho ba wa ho fejana. ✓✓ (2)
- (d) Neeletsano/Nehelano, ho tswellisa moelelo wa ho ba kgorula moleng o latelang./Ho fa thothokiso sefutho. ✓✓ (2)
- (e) Kgonyetso. Molemo wa tshebedisa ya yona ke ho etsa hore molathothokiso o balehe ka potlako/ho hatella lentswe "tswele"./Ho fa lentswe sefutho/Ho fokotsa bolelele ba lentswe. ✓✓ (2)
- (f) Tshwantshiso. ✓ (1)
- [10]**

KAROLO YA D THUTAPUO LE TSHEBEDISO YA PUO

POTSO YA 4

- 4.1 (a) Tikoloho ya Club House foreiming ya 3 e hlalosa hantle molao o sa dumelleng basadi ho kena moahong oo. Tsela eo leqwetha la mosadi le dutseng ka teng foreiming ya 4 e hlahisa ho amohela ha lona hore ruri basadi ha ba dumellwa. ✓✓ (2)
- (b) Ke motho ya sa hlompheg ditokelo tsa bomme/o ntse a dumela hore ho na le dintho tse ka etswang ke banna feela. ✓✓ (2)
- (c) Ke karolo e ngotsweng ka dikerayoni. Ke bana ba ngolang ka dikerayoni eseng batho ba baholo le hona borakgwebo./Ho ngola ka dikerayone ho bontsha lengolo la maiketsetso. ✓✓ (2)
- (d) Tjhe, ke bona hantle hore ke motho ya dumellang hore bontate ba lokela ho ba tulong tse itseng. Ho phutha matsoho ha hae ho bontsha hore ha ho na ntho eo a ka e etsang. ✓✓ (2)
- (e) Foreiming ya 3 semelo se hlahiswa e le sa motho ya leshano kaha a sebedisa molao o sa ngolwang ka nepo/foreiming ya 5 ho bonahala eka moshanyana ke motho ya tletseng bobodu mme ha a batle ho pepeswa bobodu ba bona, hobane o itshireletsa ka mme hore o tletse bobodu. ✓✓✓ (3)
- (f) Le tenehile hape le ikutlwa le entswe sephoqo. Dikarabo di tla fapafapana. Tshebediso ya lentswe tjena le sefahleho se sa thabang. ✓✓ (2)
- (g) Tjhe, e totobatsa puo e leeme le e itshetlehileng kgethollong ya bong. Mantswe "o rata taba tsa banna" a tiisa karabo ena. ✓✓✓ (3)
- (h) Ke motho ya nkehang feela/ke motho ya sa tsitsang/motho ya se nang nnete, jj. ✓✓ (2)
- (i) O kgahlanong le mosebetsimmoho wa hae/o se a le lehlakoreng la moshanyana/mosadi a felle hona moo a emeng teng. ✓✓ (2)
- [20]**
- 4.2 (a) Ho bontsha maemo a tlaselase a tulo ya ho dula ya ntlo ya Naledi. Ho nyatsa bodulo ba Naledi. ✓✓ (2)
- (b) Ho bontsha maikutlo a ho se kgathalle hore motho e mong o reng/ho tiisa seo a se buang. ✓ (1)
- (c) Metswalle ya ka e tletse mona hobane ha e nkopele diatla mosebetsing wa ka o motle. ✓✓ (2)
- (d) Ho phela hamonate. ✓ (1)
- [6]**

- 4.3 (a) Inthanet cafe ✓ (1)
- (b) Mahaeng moo ho se nang matla a kgokahano. ✓ (1)
- (c) E thusa ho etsa diphuputso kapele ntle le ho lefa tjhelete e ngata/e
ruta batho ka ntho tse ngata tse amang bophelo. (1)
- (d) Diselefounung. ✓ (1)
- [4]**

30 matshwao

Matshwao kaofela: 100